

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 7850/17

לפני: כבוד הנשיאה א' חיות
כבוד המשנה לנשיאה ח' מלצר
כבוד השופט י' אלרון

המערערים: 1. פלוני
2. פלוני

נגד

המשיבים: 1. בנק מזרחי טפחות בע"מ
2. מכון פלוני (המשיב הפורמאלי)

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי ירושלים
ב-ת.א. 16528-07-14 מיום 09.07.2017 שניתן על ידי
כב' הנשיא השופט א' פרקש

תאריך הישיבה: י"ד בסיון התשע"ט (17.06.2019)

בשם המערערים: עו"ד יצחק יונגר; עו"ד ישי מאירסדורף

בשם המשיבה 1: עו"ד בעז פייל; עו"ד איל אייכל

פסק-דין

השופט י' אלרון:

1. במוקד הערעור שלפנינו עומדת שאלת חבותם של ערבים בפרעון החוב של החייב העיקרי וזאת מתוקף ערבותם לסילוק כל חובותיו לנושה.

הערעור נסוב על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים (הנשיא א' פרקש) בת"א 16528-07-14 מיום 9.7.2017, אשר קיבל את תביעת המשיב 1 וקבע כי המערערים חבים ביחד ולחוד בתשלום חובו של המשיב הפורמאלי, בהתאם לערבותם לחוב זה, וזאת עד לגובה הערבות לה התחייב כל אחד מהם.

עיקרי העובדות הצריכות לעניין

2. בשנת 2004 פתח המשיב הפורמאלי, עמותה רשומה המפעילה מכללה ללימודים אקדמאיים (להלן: המכון), חשבון אצל המשיב 1 (להלן: הבנק).

3. המערער 1 (להלן: ח') מונה בראשית שנת 2013 לסגן נשיא המכון. עובר לתפקידו זה היה ח' בעליה של חברה, אשר שיווקה לסטודנטים את תכניות הלימודים במכון.

בתקופה הרלוונטית לאירועים שיתוארו להלן, קיבל ח' טיפול תרופתי, המשולב עם טיפול באמצעות קנאביס רפואי, בשל מחלת הקרוהן בה חלה.

המערער 2 (להלן: א'), אביו של ח', שימש מאז שנת 2013 חבר בוועד המנהל של המכון.

4. בשנת 2010 נטל המכון הלוואה מהבנק בסך 4,000,000 ש"ח. נכון לחודש אפריל 2013 החזיר המכון לבנק את מרבית סכום ההלוואה.

עקב קשיים כלכליים שנקלע אליהם המכון, ולאחר שהנהלת המכון התחלפה בראשית שנת 2013, פנו נציגי המכון לבנק בבקשה לקבל הלוואה נוספת. במסגרת זו, נערכה ביום 1.5.2013 פגישה בין נציגי המכון לנציגי הבנק בה נדונה בקשת ההלוואה.

בהמשך, ביום 7.5.2013 פנה המכון לבנק – במכתב עליו חתומים ח' בתפקידו כסגן נשיא המכון, מנכ"לית המכון וסמנכ"ל הכספים של המכון – בבקשת הלוואה בסך 3,200,000 ש"ח. למכתב זה צורפה, לבקשת הבנק, מצגת מסכמת של פעילותו האקדמית של המכון וסיכום הכנסות והוצאות המכון בעבר ובעתיד.

ביום 26.8.2013 נערכה פגישה נוספת בין נציגי הבנק לנציגי המכון, בהם המערערים. במהלך הפגישה הובהר, בין היתר, כי המכון "זקוק לכסף לצורך ההתייעלות (פיצויי פיטורין, חובות עבר, פיתוח החוג לקרימינולוגיה וכיו"ב)" (נספח ג' לתצהירי המערערים בבית המשפט המחוזי).

5. לאחר שהבנק אישר את נטילת ההלוואה, הגיעו המערערים ביום 9.9.2014 לסניף הבנק כדי לחתום על מסמכי ההלוואה.

במעמד זה חתם כל אחד מהמערערים על "ערבות מתמדת מוגבלת בסכום להבטחת כל חוב" (להלן: כתב הערבות), וזאת "לסילוק כל מיני חובות שהלקוח [המכון – י' א'] חייב ויהיה חייב לבנק", כאמור ברישא לכתב הערבות.

בסעיף 2 לכתב הערבות התחייב כל אחד מהמערערים לערוב לבנק-

"בערבות מוחלטת, בלתי מסוייגת ובלתי מותנית בכל סייג ותנאי, לפרעון המלא והמדוייק של כל הסכומים המגיעים ו/או שיגיעו לבנק מהלקוח, בין היתר למתן האשראי ללקוח ע"י הבנק, בין שמגיעים חובות אלה מהלקוח לבדו או ממנו ביחד עם אחרים, בין שהלקוח כבר התחייב בהם או יתחייב בהם לעתיד לבוא, בין שמגיעים ממנו בתור חייב או ערב או מסב, בין שמגיעים עכשיו או שיגיעו בעתיד ...".

קרן הערבות הוגבלה בכתב הערבות של ח' לסך של 6,030,000 ש"ח, ובכתב הערבות של א' לסך של 3,000,000 ש"ח.

6. ביום 1.10.2013 הוחזרו מסמכי ההלוואה לבנק, כשהם חתומים על ידי ח', שהיה מורשה חתימה מטעם המכון. על פי מסמכי ההלוואה, סכום ההלוואה, אשר ניטלה למשך תקופה של 48 חודשים, עמד על 3,000,000 ש"ח, כאשר החזר הקרן בהתאם ללוח הסילוקין יבוצע החל מיום 2.2.2014 ואילו החזר הריבית יבוצע בהתאם ללוח הסילוקין החל מיום 1.11.2013.

7. כפי שסוכם מראש בין הבנק לנציגי המכון, במועד נטילת ההלוואה הוזרם לחשבון הבנק של המכון סך של 3,000,000 ש"ח, אך בו ביום חויב החשבון בסך של כ- 1,500,000 ש"ח כפרעון של חובות קיימים (ראה דפי החשבון של המכון בבנק אשר צורפו כנספח ב' לתצהירי עדות ראשית של המערערים; כן ראה עמ' 23 שורות 19-22 לפרוטוקול הדיון בבית המשפט המחוזי).

8. כשמונה חודשים לאחר מכן, ביום 22.5.2014, הגיש המכון לבית המשפט המחוזי בירושלים בקשה דחופה למינוי נאמן ומתן צו הקפאת הליכים לתקופה של 14

יום, במעמד צד אחד, לפי סעיף 350(ב) לחוק החברות, התשנ"ט-1999 (פר"ק 05-42024-14). הבנק צורף כמשיב לבקשה.

במסגרת הבקשה, הצהיר המכון כי "מצבת החובות של המבקשת [המכון – י' א'], עומדת נכון לעת הגשת בקשה זו על סך של כ-22.5 מיליון ש"ח. במצב הדברים הקיים, ללא קבלת הגנה מבית [ה]משפט הנכבד, המכללה [המכון – י' א'] אינה יכולה לעמוד בתשלום חובותיה ותאלץ להפסיק לאלתר את פעילותה".

ביום 29.5.2014 התנהל דיון בבקשה, אשר בסופו הורה בית המשפט המחוזי בירושלים (השופט ד' מוינץ) על מתן צו ארעי להקפאת הליכים נגד המכון עד ליום 3.6.2014. תחולתו של צו זה הוארכה מעת לעת עד ליום 30.10.2014, אז ניתן צו פירוק למכון.

9. ביום 28.5.2014, יום קודם לקיום הדיון ולמתן הצו, פנה הבנק למכון ולמערערים גם יחד, באמצעות בא-כוחו, בדרישה לפרעון מיידי של מלוא יתרות החובה בחשבון, בסך 3,546,580 ש"ח. צוין כי סכום זה כולל את יתרת החובה בחשבון, הריבית המצטברת בגין יתרת החובה וכן יתרת ההלוואות.

בפניה צוין כי "הודעה זו מופנית גם אל [המערערים – י' א'], אשר ערבו לחובותיה של העמותה [המכון – י' א'], בתנאים המפורטים בכתבי הערבות" (נספח 8 לכתב התביעה בסדר דין מקוצר).

עוד צוין כי אם לא תסולק יתרת החוב בתוך שבעה ימים, ינקוט הבנק בהליכים נגד המכון ונגד המערערים, בלא שתשלח התראה נוספת.

10. המכון והמערערים לא השיבו לפניה זו, והחוב לא סולק.

ההליך בבית המשפט המחוזי

11. ביום 8.7.2014 הגיש הבנק לבית המשפט המחוזי בירושלים תביעה ב"סדר דין מקוצר" נגד המערערים, בה נתבקש בית המשפט להורות לח' לשלם את יתרת חוב המכון בסך 3,580,498 ש"ח, בהתאם לערבותו, וכן להורות לא' לשלם את יתרת החוב עד לגובה הערבות בה נתחייב – בסך 3,000,000 ש"ח.

12. המערערים הגישו בקשת רשות להתגונן, ובתום הדיון שנערך ביום 3.5.2015, במהלכו נחקרו המערערים על התצהירים שהגישו, נתן בית המשפט המחוזי (הרשמת ע' כהן) תוקף להסכמת הצדדים לפיה:

"תינתן רשות להתגונן בשאלה האם בהתנהלות הבנק, היו כפייה, עושק, ניצול מצוקה או הפרה של סעיף 4 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), אשר יש בהם כדי להשליך על תוקף הערבויות של המבקשים 1 ו-2 [המערערים – 'א'".

13. במסגרת ההליך שהתקיים בבית המשפט המחוזי, הוגשו תצהירי עדות ראשית מטעם שני המערערים, וכן הוגשה "חוות דעת מומחה" מיום 2.8.2016 מטעם ד"ר יצחק טווערסקי שטיפל בח' בתקופה שבין 30.12.2013 ועד 12.5.2014.

על פי חוות הדעת, במועד בו הגיע ח' לטיפולו של ד"ר טווערסקי לראשונה "הוא היה במצב תמידי של כאב, חוסר שינה, תזונה לקויה ומתח נפשי רב" והוא נראה "במצב מסומם תמידי", עד כדי כך שד"ר טווערסקי המליץ לאביו לאשפזו במוסד לבריאות הנפש.

בסיכום חוות הדעת נכתב כי במהלך תקופת הטיפול היה ח':

"נתון במשבר נפשי, שהוחמר על ידי שימוש במריחואנה. החשיבה שלו היתה מבולבלת ובלתי קשורה. הוא לא היה במצב שבו הוא היה יכול להיות אחראי למעשיו, למשל בנושאים פיננסיים, לרבות חתימה על כתב ערבות".

14. מטעם הבנק הוגש תצהיר עדות ראשית של חיים שוורץ, מנהל מרכז עסקים בסניף בו ניהל המכון את חשבונו בבנק.

המערערים, ד"ר טווערסקי ושוורץ נחקרו על תצהיריהם בדיון שהתקיים בבית המשפט המחוזי ביום 14.11.2016.

15. בית המשפט המחוזי קיבל כאמור את התביעה, ובפסק דינו מיום 9.7.2017 דחה את גרסת המערערים לפיה חתמו על כתבי הערבות בשל הפעלת לחץ וכפייה מצד הבנק, תוך ניצול מצוקתם והפרת חובת האמון כלפיהם.

נקבע כי "הבנק לא פעל כלפי הנתבעים [המערערים – י' א'] באופן חריג, או תוך ניצול מצוקת מי מהם", וכי חזקה שידעו והבינו את תוכן ההתחייבות שנטלו על עצמם.

בהקשר זה, נדחו טענות המערערים לפיהן מנהל סניף הבנק לא הזהירם בדבר הסיכונים הכרוכים בנטילת הערבויות, וכפה עליהם לחתום על כתבי הערבות, שכן אחרת לא תינתן ההלוואה וכתוצאה מכך תשותק פעילות המכון.

16. בית המשפט לא קיבל את גרסתו של ח', לפיה חתם על הערבות בהיותו בדעה שאינה צלולה מאחר שבאותה עת נטל טיפול תרופתי המשולב עם קנאביס רפואי בשל מצב רפואי קשה, ולא ניתן היה שלא להבחין במצבו הפיזי והנפשי הירוד.

בעניין זה נקבע כי לא הוכח "כי מחלתו של ח', קשה ככל שתהיה, או הטיפול התרופתי בה, הביאו את ח' למצב בו היה לקוי בדעתו, עד כדי כך שחתימתו על הערבות לא היוותה הצהרה של כוונותיו, על פי המבחנים הנהוגים לבחינת גמירות דעת".

בית המשפט המחוזי ציין, כי אף אם שוורץ ידע על מחלתו של ח', הוא לא סבר כי מחלתו מאיינת את כשירותו המשפטית לקחת על עצמו התחייבויות, תוך שהודגש הקשר המתמשך בין ח' לבנק באשר לנטילת ההלוואה, שנמשך מספר חודשים.

נקבע עוד כי אין לייחס משקל רב לחוות הדעת של ד"ר טווערסקי, שכן הוא אינו רופא, אינו פסיכיאטר ולא מחזיק רישיון לעסוק בפסיכולוגיה בישראל, וכי התחום בו הוא מתמחה – ייעוץ נפשי ודתי – אינו רלוונטי לסוגיית כשירותו הנפשית והרפואית של ח'. מכל מקום, הודגש כי משח' לא היה בטיפולו של ד"ר טווערסקי במועד החתימה על כתב הערבות אלא רק שלושה חודשים לאחר מכן, חוות דעתו אינה תורמת לביסוס גרסתו.

17. בית המשפט דחה גם את גרסתו של א', לפיה חתם על כתב הערבות כתוצאה מהתעקשות נציגי הבנק כי ישמש כערב נוסף; כי הוא נקלע למקום במקרה לאחר שהסיע את בנו אל סניף הבנק, כאשר לא היתה לו כל כוונה להיות ערב לחובות המכון; כי הוא הסכים לחתום על כתב הערבות רק לאחר שראה את מצבו הנפשי הקשה של בנו עקב איומי הבנק; כי הוא לא הבין את תוכן כתב הערבות משום שהוא אינו שולט בשפה העברית; וכי נציגי הבנק לחצו עליו לחתום על כתב הערבות, מבלי שניתנה לו שהות מספקת לקרוא ולהבין אותם.

בית המשפט קבע כי: "על פניו סיפור זה אינו אמין, ועדות הנתבעים [המעוררים – י' א'] לא חיזקה אותו". בית המשפט העדיף את גרסת שוורץ, שעדותו נתקבלה כמהימנה, לפיה: "הנתבעים לא באו, חתמו והלכו, כטענתם, אלא ישבו בכנף וקיבלו הסברים על הערבויות עליהן נדרשו לחתום".

בניגוד לגרסת א', נקבע כי הלה "היה מעורב בניהול המכון, וייתכן שאף היה הרוח החיה מאחורי פעולות בנו", וכי ידע היטב על מצבו הכספי של המכון. גם בהקשר זה קיבל בית המשפט את גרסת הבנק, שנתמכה במסמכים שהציג, המלמדים על מעורבותו הפעילה של א' בעניינים הכספיים של המכון, ובין היתר חתימתו על משכון זכויות המכון, על הודעות מינויים, על דוחותיו המילוליים והכספיים של המכון ועל פרוטוקולי דיונים של האסיפה הכללית של המכון, בהם הוחלט, בין היתר, על מינוי חבר ועדת ביקורת, על מינוי משרד רו"ח למכון ועל תיקון תקנון המכון.

תימוכין לכך שא' נתבקש מראש לשמש ערב לחובות המכון, וכי הוא לא "נקלע בטעות לסיטואציה", כפי שטען, מצא בית המשפט המחוזי בכך שעל פי עדותו של שוורץ, בפגישה שנערכה ביום 26.8.2013 הציג עצמו א' כחבר בוועד המנהל וכ"מי שמנהל את הסיפור" והעיד על עצמו כי הוא "אדם עשיר מאוד" שיוכל לערוב להלוואה שייטול המכון.

כמו כן, קיבל בית המשפט את האמור בעדותו של שוורץ, לפיו הבנק לא הסתפק בדבריו של א' בפגישה, והוסיף וערך בירור באשר ליכולתו הכלכלית של א' לעמוד בהתחייבויותיו. במסגרת זו פנה שוורץ לעובד סניף אחר של הבנק אשר ציין בהודעת דוא"ל מיום 30.8.2013 כי א' "הינו אמין וישר, ובעת היותו לקוח בסניף 120 אותו ניהלתי, תמיד עמד בהתחייבויותיו, ולא הייתה איתו כל בעיה". עוד הדגיש בית המשפט כי בסמוך לחתימתו על הערבות חתם א' גם על פירוט נכסיו והתחייבויותיו האישיים, ובכלל זה שווי הדירה בבעלותו ומשכורתו השנתית.

מכל הנתונים הללו הסיק בית המשפט, כי מחד גיסא "ספק בעיני אם מר שוורץ היה טורח לערוך בירור באשר ליכולתו הכלכלית של א', אם הלה לא היה ערב פוטנציאלי", וכי מאידך גיסא, "לו זמם הבנק להחתים את א' על ערבות מתוך הידיעה שיעשה בה שימוש כדי לפרוע את חובות המכון, ניתן להניח שהיה מדקדק הרבה יותר בנכסיו של א'".

18. לבסוף, דחה בית המשפט גם את טענת המערערים כי הבנק התחייב ליתן למכון הלוואה נוספת בסך 3,000,000 ש"ח, וכי אלמלא התנער הבנק מהתחייבותו זו לא היה נקלע המכון לקשיים כלכליים וממילא לא היו נדרשים המערערים לשאת בחובותיו לבנק.

19. בשל כל האמור, קבע בית המשפט כי אין הצדקה לפטור את ח' וא' מקיום התחייבותם כלפי הבנק.

טענות הצדדים בערעור

20. טענתם המרכזית של המערערים היא כי נסיבות מתן הערבויות מלמדות באופן ברור על כך שהבנק עשק אותם וכפה עליהם לחתום על כתבי הערבות, תוך ניצול מצוקתם הקשה.

נטען כי לשני המערערים לא היה אינטרס כלכלי לערוב לחובות המכון; כי סכומי הערבות גבוהים באופן משמעותי מסכום ההלוואה שניתנה למכון; כי הבנק "הפעיל לחץ מסיבי וכבד" על המערערים לחתום על כתבי הערבות, מאחר שהובהר להם שאם לא יעשו כן לא תינתן ההלוואה, לא ישולם שכר לעובדים והמכון יקרוס; כי הבנק לא מילא את חובתו לברר כי ח' הוא בעל יכולת פרעון להלוואה; וכי נציגי הבנק התעלמו מכך שבעת החתימה על הערבות היה ח' נתון ב"מצב בריאותי ונפשי קשה", באופן אשר השפיע גם על א'.

בהקשר אחרון זה נטען כי טעה בית המשפט המחוזי כאשר דחה את ממצאי חוות דעתו של ד"ר טווערסקי, על אף ניסיונו הרב והתרשמותו הבלתי-אמצעית ממצבו הנפשי של ח'. הודגש כי אף אם ד"ר טווערסקי פגש בח' לראשונה רק שלושה חודשים לאחר החתימה על כתב הערבות, מצבו הנפשי היה "קיצוני ומתמשך" ולכן יש רלוונטיות רבה לממצאי חוות הדעת.

כן נטען כי טעה בית המשפט המחוזי בקביעתו לפיה א' היה מעורב בניהול המכון. לטענת המערערים, המסמכים עליהם חתם א' היו "מסמכים שגורתיים" של מוסדות המכון, והוא היה זה שחתם עליהם מטעמי נוחות של המכון, שכן בשונה מיתר חברי הוועד המנהל, הוא התגורר בסמוך למקום פעילותו של המכון. בדומה, נטען כי גם הקביעה לפיה לח' היה תפקיד מרכזי במכון שגויה, שכן על אף התואר "סגן נשיא" למעשה לא חל שינוי בהגדרת תפקידו בהשוואה לתפקידו הקודם בגיוס סטודנטים.

לבסוף נטען כי הבנק הפר את חובת הנאמנות והזהירות הקבועה בסעיף 4 לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), התשמ"א-1981 (לעיל ולהלן: חוק הבנקאות), מאחר שעל אף שהיה מודע למצבו הרפואי והנפשי של ח' לא נמנע מלהחתימו על כתב הערבות.

21. הבנק טוען, מנגד, כי יש לדחות את הערעור, ואין כל הצדקה להתערב בממצאי עובדה ומהימנות שנקבעו על ידי בית המשפט המחוזי.

לטענת הבנק, המערערים חתמו על כתבי הערבות "בידיעה ובהבנה מלאה של מעשיהם, תוך שהם שוקלים את שיקוליהם העסקיים, וכנראה גם מקווים לגרוף את הרווחים", ואין לראות בהם "אנשים תמימים שנקלעו בלית ברירה לחתום על ערבות משמעותית" לחובות המכון.

בהקשר זה הודגש כי ח' הוא איש עסקים, אשר משכורתו החודשית מהמכון היתה בסך של בין 26,000 ש"ח ל-46,000 ש"ח. צוין עוד כי בחודש יולי 2013 הוא חתם גם על ערבות נוספת לחובותיו של המכון כלפי בנק אוצר החייל, עד לסך של 1,000,000 ש"ח. אשר לא', הודגש תפקידו כחבר בוועד המנהל של המכון ומעורבותו בענייניו הכספיים שבאה לידי ביטוי בחתימותיו על דוחות כספיים ועל דיווחי המכון לרשם העמותות.

הבנק מוסיף וטוען, כי המערערים לא עמדו בנטל להוכיח כי מחלתו של ח' ניכרה עליו, ומכל מקום לא הוכח שעובדי הבנק הבחינו בה, וכי עצם העובדה שעובדי הבנק ידעו על הניתוח שהוא צפוי לעבור, אינה מלמדת על מודעתם למצבו הפיזי והנפשי הנטען.

הבנק הדגיש, כי בעוד שלעובדיו לא היתה כל ידיעה על קריסתו הצפויה של המכון – ולראיה, הוא המשיך להעמיד אשראי למכון ולכבד את התחייבויותיו עד לשלהי חודש נובמבר 2013 – הרי שהמערערים ידעו היטב על חובותיו הכספיים של המכון, בהיקף של למעלה מ-14,000,000 ש"ח, וזאת לפני החתימה על מסמכי ההלוואה, כאמור בתצהירים שהגישו במסגרת בקשתם להתגונן מפני התביעה.

נטען עוד, כי בנסיבות העניין לא התקיימו יסודות עילת הכפיה, כפי שנקבעו בפסיקה, שכן הסכם ההלוואה וכתב הערבות הם הוגנים וסבירים; הבנק עשה שימוש רק באמצעים חוקיים בדרישתו להמצאת ערבות; ואין בטענה לפיה נציגי הבנק "אימו" על

המערערים שאם לא יחתמו על הערבויות לא תינתן ההלוואה ומשכורות העובדים לא תשולמנה – כדי להוות כפיה על המערערים עצמם.

בדומה, נטען כי לא התקיימו יסודות עילת העושה, כפי שנקבעו בפסיקה, שכן המערערים לא עמדו במצב של חולשה שכלית או גופנית שאינה לחלוטין את שיקול דעתם, ומכל מקום עמדה בפניהם האפשרות שלא לחתום על כתבי הערבות; הבנק לא היה מודע לפגם כלשהו ברצונם של המערערים; ותנאי הסכם ההלוואה, כמו גם תנאי הערבות, אינם גרועים מן המקובל.

דיון והכרעה

22. משהרשות להתגונן בפני תובענת הבנק ניתנה בבית המשפט המחוזי בשאלה המצומצמת "האם בהתנהלות הבנק, היו כפייה, עושה, ניצול מצוקה או הפרה של סעיף 4 לחוק הבנקאות", עלינו לבחון האם בהליך חתימת המערערים על כתבי הערבות נפלו פגמים המצדיקים את ביטולה.

23. כידוע, התערבותה של ערכאת הערעור בממצאי עובדה ומהימנות של הערכאה הדיונית תיעשה רק במקרים חריגים. בענייננו, לא שוכנעתי כי נסיבות המקרה מצדיקות את התערבותנו בקביעותיו של בית המשפט המחוזי, אשר ייחס מהימנות לגרסתו של שוורץ מטעם הבנק – לפיה הבנק לא פעל כלפי המערערים באופן חריג תוך ניצול מצוקת מי מהם – ודחה את גרסת המערערים, לפיה חתמו על כתבי הערבות בנסיבות של עושה וכפיה.

24. ביסודן של עילת הכפיה לפי סעיף 17(א) לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973 (להלן: חוק החוזים) ועילת העושה לפי סעיף 18 לחוק זה, עומדת הנחה משותפת, ולפיה כאשר נפל פגם ברצונו החופשי והשלם של המתקשר בחוזה, הנובע מלחץ או ממצוקה שבהם היה נתון במועד ההתקשרות, קמה זכות לביטול החוזה (גבריאלה שלו ואפי צמח דיני חוזים 406 (מהדורה רביעית, 2019); להלן: שלו וצמח).

על פי הפסיקה, על הטוען לקיומה של כפיה כלכלית להוכיח קיומה של כפיה שיש בה פסול מוסרי-חברתי-כלכלי, אשר חורגת מפעילות עסקית תקינה ("מבחן האיכות"), וכן להראות כי לא היתה לו חלופה מעשית וסבירה שלא להיכנע ללחץ שהופעל עליו ("מבחן העוצמה"). בכלל זאת, יש להתחשב בנסיבות כריתת החוזה, ובין היתר לבחון האם הוא נחתם בחטף והאם אי-חתימה עליו היתה מביאה לנזק מיידית וקשה

עבור המתקשר בחוזה (ע"א 1569/93 מאיה נ' פנפורד (ישראל) בע"מ, פ"ד מח(5) 705, 718-724 (1994); ע"א 3230/14 פלוני נ' קיבוץ מעברות אגודה שיתופית להתיישבות חקלאית, בפסקה 20 (7.9.2015)).

אשר לעילת העושה, נקבע בפסיקה כי על הטוען לה להוכיח התקיימותם של מספר יסודות מצטברים ושלובים – קיומה של מצוקה מצד העשוק; ניצול המצוקה על ידי העושה; ותנאי חוזה גרועים. כמו כן יש להצביע על קשר סיבתי בין המצוקה והניצול לבין ההתקשרות בחוזה (ע"א 6235/15 חלאק נ' כריים, בפסקה 22 לפסק דינו של השופט (כתוארו אז) ס' ג'ובראן (15.2.2017)).

25. בענייננו, לא עלה בידי המערערים להוכיח כי הבנק כפה עליהם לחתום על כתבי הערבות בניגוד לרצונם. טענתם המרכזית היתה בהקשר זה כי נציגי הבנק ובפרט שוורץ הפעילו עליהם "מסע שכנוע ולחצים", תוך שהבהירו להם "איזו אחריות מוטלת" עליהם, שכן אם יסרבו לחתום על הערבות לצורך אישור ההלוואה יוביל הדבר לקריסה כלכלית של המכון (סעיף 21 לתצהיר עדות ראשית של ח'; סעיף 18 לתצהיר עדות ראשית של א').

לעניין זה, מבקשים המערערים להסתמך על דבריו של שוורץ בחקירתו הנגדית, לפיהם אישר כי אמר למערערים שאם לא יחתמו על כתבי הערבות, הבנק לא יאשר את ההלוואה וכן לא תאושר חריגה ממסגרת האשראי של המכון, כך שהעובדים לא יוכלו לקבל את משכורתיהם (עמ' 25 שורות 20-23 לפרוטוקול; עמ' 30 שורות 30-31 לפרוטוקול).

26. ואולם, איני סבור כי יש לראות בדבריו של שוורץ שנזכרו לעיל משום איום או הפעלת לחץ במידה כזו שפגמה ברצונם החופשי של המערערים.

בניגוד לטענת המערערים, אין כל פסול בסירובו של הבנק ליתן הלוואה למכון מבלי שתתקבלנה ערבויות מתאימות, כמו גם בסירובו להגדיל את מסגרת האשראי השוטפת של המכון. עמדות אלו של הבנק, הנסמכות על שיקוליו העסקיים הלגיטימיים, מהוות פררוגטיבה של הבנק, אף אם בעבר נהג הבנק בדרך שונה בכל הנוגע להתנהלותו הפיננסית של המכון. כך במיוחד, כאשר השתנו הנסיבות, התחלפה הנהלת המכון, הופסק ערוץ מרכזי של תרומות למכון (ראה עמ' 20 שורות 23-25 לפרוטוקול) ולמכון היו קשיים כלכליים, כפי שהוצג לבנק על ידי המערערים עצמם, בפגישות שקדמו לנטילת ההלוואה.

זאת ועוד. המערערים אמנם שבו וטענו כי לא היה להם כל אינטרס כלכלי אישי בפעילותו הפיננסית של המכון. אכן, ניתן אמנם לשער כי המערערים – ובפרט ח' – חשו אחריות אישית להמשך פעילותו השוטפת של המכון, שסגירתו היתה צפויה לפגוע בעובדי המכון ובתלמידיו. יחד עם זאת, תחושות אלו אינן דומות למצב של כפיה, על כל המשתמע מכך. אף אם נאמר להם – ואיני סבור שכך התרחשו הדברים במציאות – שאם יסרבו להיות ערבים לחובות המכון יביא הדבר לקריסתו, אין בכך כדי להוות כפיה עליהם עצמם.

27. כך או כך, טענת המערערים לפיה הבנק ידע כי המכון בסכנת קריסה ולכן פעל כדי לכסות את חובות העבר של המכון באמצעות ערבויות המערערים, נטענה בעלמא ומבלי שגובתה בראיות כלשהן, מלבד האמור בתצהיריהם.

בניגוד לטענה זו, שב והדגיש שוורץ לאורך כל חקירתו הנגדית כי הוא וייתר נציגי הבנק "לא ידעו שמצב המכון קטסטרופלי" ולא ידעו על הקריסה הכלכלית הקרבה (ראה למשל בעמ' 30 שורה 30 לפרוטוקול עד עמ' 31 שורה 3 לפרוטוקול).

מקובלת עליי בעניין זה גם הנחתו של בית המשפט המחוזי, לפיה החלטתו של הבנק לאשר את מתן ההלוואה – בסך הנכבד של 3,000,000 ש"ח – בכפוף להעמדת ערבויות מתאימות, מלמדת דווקא על כך שהבנק סבר כי יש למכון יכולת פרעון, שכן אחרת אין הגיון עסקי בצעד זה של הבנק.

יתירה מזאת, אף טענת המערערים כי הבנק "התנער בחוסר תום לב מהתחייבותו למתן ההלוואה הנוספת ... ובכך גרם, במידה רבה, לקריסת [המכון]" (סעיף 32 לתצהיר עדות ראשית של ח') לא גובתה בראיות כלשהן. טענה זו הוכחה בתצהירו של שוורץ (סעיף 22 לתצהיר עדות ראשית מטעמו; ראה גם סעיף 9 לתצהיר תשובות מטעם התובע לשאלון מטעם הנתבעים מיום 13.1.2015), ובחקירתו הנגדית הוא כלל לא נשאל על גרסה זו של המערערים.

בניגוד לאי-ידיעתו של הבנק על מצבו הריאלי של המכון, הראיות מלמדות כי המערערים מצידם דווקא ידעו היטב שמצבו הפיננסי של המכון בכי רע, וזאת עוד קודם לנטילת ההלוואה וחתימתם על הערבויות. כך עולה מהאמור בתצהירים שהגישו במסגרת בקשת הרשות להתגונן:

"במהלך שנת 2011 ... החל [המכון] להיכנס לקשיים כלכליים. על מנת להיחלץ מקשיים אלה ומנגד להמשיך בהתנהלות הכלכלית ... לקחו מנהלי [המכון] הלוואות מבנקים שונים והעמיסו עליו התחייבויות רבות. אם לא די בכך, הרי התברר כי ההנהלה הקודמת יצרה חובות רבים לספקים ונותני שירותים בהיקף של מיליוני ש"ח. ... בחודש נובמבר 2012 ועקב הקשיים הכלכליים התפטר מנכ"ל [המכון] ובינואר 2013 הוחלפה הנהלת [המכון]. יצוין כי בטרם התחלפה ההנהלה, נמסר על ידי ההנהלה הקודמת כי למכון ... חובות בסדר גודל של כ-4.1 מיליון ש"ח בלבד. אלא שלאחר כניסת ההנהלה החדשה, התברר כי החובות הם בהיקף של למעלה מ-14 מיליון ש"ח" (סעיפים 20-22 לתצהירים בבקשת רשות להתגונן; ראה גם סעיף 19 לתצהירי עדות ראשית מטעמם).

הנה כי כן, משידעו המערערים על מצבת חובותיו של המכון בטרם הסכימו לערוב לחובותיו בבנק, ומשלא הוכחה טענתם כי לבנק היתה ידיעה דומה, נשמטת הקרקע מתחת לטענת הכפיה.

28. בדומה, לא עלה בידי המערערים להוכיח כי התנהגות נציגי הבנק עלתה כדי עושק, וכי מצוקתם שלהם ומצבו הפיזי והנפשי של ח' היו חמורים וקיצוניים במידה כזו שהסיטו את שיקול דעתם באופן ממשי והביאו אותם לחתום על כתבי הערבות, בניגוד לרצונם החופשי.

טענתו של ח' בהקשר זה היתה כי: "תחת השפעת הקנביס והתרופות הייתי נתון למניפולציות בקלות, לא הייתי צלול ולא מודע למעשיי" (סעיף 22 לתצהיר עדות ראשית מטעמו), ואילו א' טען כי מצבו הרפואי ומצוקתו של ח' השפיעו עליו כמי שדאג לשלומו, ורק בשל כך הסכים לחתום על תנאי הערבות.

א' הוסיף וטען כי נציגי הבנק ניצלו את העובדה שאינו שולט בשפה העברית ומתקשה בקריאת מסמכים בעברית, ולמעשה לא איפשרו לו כלל לקרוא את כתב הערבות (סעיפים 18 ו-22 לתצהיר עדות ראשית מטעמו).

29. בית המשפט המחוזי דחה גרסה זו, תוך שקבע כי היא אינה נתמכת בראיות שהובאו בפניו. ואכן, מחקירתו הנגדית של שוורץ עלה כי לא היה במראהו של ח' כדי ללמד על מחלתו:

"ראו את ח' ואת מ' [א' – י' א'] ראו אותו סוללה של אנשים, לא ראינו שהוא צורך סמים, מי שצורך סמים

רואים עליו, לא ראינו שהוא בתת משקל, לא ראינו שהוא לא מתפקד, לא ראינו שיש מולנו אדם לא תקין. ההיפך הוא הנכון, הוצג לנו אדם שהוא בתחילת דרכו, אביו תומך בו, ואני לא יודע מאיפה לקחו שהוא היה במצב קשה מאוד. לא היו דברים מעולם" (עמ' 24 שורות 12-16 לפרוטוקול).

המערערים ביקשו לתמוך גרסתם גם בחוות דעתו של ד"ר טווערסקי, ואולם, כבית המשפט המחוזי אף אני סבור שאין לייחס לה משקל רב.

מעבר לכך כי הסמכתו וניסיונו של עורך חוות הדעת אינם רלוונטיים דיים לצורך הכרעה בשאלת מצבו הנפשי של ח', הרי העובדה שפגש בו לראשונה רק כשלושה חודשים לאחר החתימה על כתב הערבות מאינת במידה רבה את יכולתו להעיד על מצבו הנפשי הרלוונטי, ואין בטענת המערערים, שנטענה בעלמא, לפיה מדובר ב"מצב נפשי מתמשך" כדי לשנות מעובדה זו.

בשולי הדברים יוער, כי בחקירתו הנגדית הזכיר א' כי בשלב מסוים טופל ח' גם אצל פסיכיאטר (עמ' 37 שורות 9-2 לפרוטוקול). ואולם המערערים, מסיבותיהם שלהם, בחרו שלא להביא חוות דעת מטעמו של פסיכיאטר זה, ועובדה זו על פי הפסיקה שוקלת לרעתם.

כך או כך, המערערים לא הרימו את נטל ההוכחה המוטל עליהם להוכיח כי מצבו הנפשי או הפיזי של ח' בעת החתימה על כתבי הערבות היה כה חמור עד כי פגם ברצונו החופשי.

30. אשר לטענותיו של א' בדבר ניצול לרעה של מצבו, הרי שגם אלו נסתרו בעדותו של שוורץ, אותה קיבל בית המשפט המחוזי כמהימנה. בהקשר זה תיאר שוורץ כי במעמד החתימה:

"הם קראו כל מילה, אתה אומר שהוא לא יודע עברית, אבל הוא התווכח על כל מילה ומילה" (עמ' 28 שורה 10 לפרוטוקול).

שוורץ הוסיף כי לאחר שקראו את נוסח כתבי הערבות, ביקשו המערערים לשנות פרטים מסוימים בהם, אך הוא סירב:

”לא הסכמנו לשנות אות אחת. אני חוזר ואומר לבית המשפט הרב מייקל [א' – י' א'] יודע עברית קורא גמרא, כמו שמופיע בתצהיר שהגיע ל-5 דקות ואמרו לו לחתום והוא הולך, לא כך היו הדברים, ישבו 3 שעות נתנו את כל תשומת הלב, הסברנו אמרנו, ידע בדיוק על מה הוא חותם” (עמ' 28 שורות 22-24 לפרוטוקול).

31. ועוד זאת, לא עלה בידי המערערים להוכיח כי תנאי חוזה ההלוואה, כמו גם תנאי כתב הערבות אינם סבירים, או חורגים באופן קיצוני מהמקובל. בהקשר זה, אין להסתפק בטענתם כי עצם דרישתו של הבנק להעמדת ערבות מספקת להלוואה מהווה חריגה מהנורמה המקובלת, וזאת אף אם הבנק לא דרש זאת מהמכון בעת נטילת ההלוואה הקודמת.

32. ולבסוף, טענות המערערים כי הבנק כפה עליהם לחתום על כתבי הערבות מתייחסות למועד החתימה עליהם בלבד. לא נטען כי ”כפיה” זו נמשכה גם לאחר מכן.

סעיף 20 לחוק החוזים, קובע כי:

”ביטול החוזה יהיה בהודעת המתקשר לצד השני תוך זמן סביר לאחר שנודע לו על עילת הביטול, ובמקרה של כפיה - תוך זמן סביר לאחר שנודע לו שפסקה הכפיה”.

בניגוד להוראת חוק זו, במקרה דנן נמנעו המערערים מלהודיע לבנק תוך זמן סביר על ביטול ערבותם בשל הכפיה הנטענת על ידם במועד החתימה, ולמעשה המועד הראשון בו העלו את טענת הכפיה היה במסגרת תצהיריהם שצורפו לבקשתם להתגונן מפני תביעת הבנק. התנהגות זו מטילה אף היא ספק בגרסת המערערים, ומלמדת כי בזמן אמת הם לא חשו מנוצלים על ידי הבנק.

הימנעותם של המערערים מלהודיע לבנק על ביטול ערבותם רלוונטית אף ביתר שאת גם בכל הנוגע לעילת העושה הנטענת על ידם, שכן על פי סעיף 20 האמור היה עליהם להודיע לבנק על ביטול החוזה תוך זמן סביר לאחר שהבינו כי חתמו על כתבי הערבות מתוך מצוקה פיזית ונפשית – היינו, בסמוך לחתימתם בפועל.

אף בהתאם לעמדה לפיה יש להחיל את הוראת הדין שנקבעה לעניין מועד מסירת הודעת הביטול בגין עילת הכפיה, גם ביחס לעילת העושה (ראה: סעיף 116 להצעת חוק דיני ממונות, התשע”א-2011, ה”ח הממשלה 712 (להלן: הצעת חוק דיני ממונות); שלו וצמח, בעמ' 466) ואף אם נקבל את טענתו של ח' לפיה חולשתו הגופנית או הנפשית

נמשכה ולא פסקה מיד לאחר החתימה על כתבי הערבות, עדיין היה על המערערים להודיע לבנק על ביטול ערבותם במועד קודם למועד בו טענו זאת לראשונה – רק במסגרת ההליך המשפטי.

33. סיכומם של דברים, לא כל איום משתמע של צד לחוזה או לחץ שחש הצד האחר בעקבות אותו איום ייחשב כפוגם ברצונו החופשי באופן המקיים עילה לביטול החוזה בשל כפיה; ולא כל תחושת מצוקה או חולשה פיזית או נפשית שחש צד לחוזה תיחשב ככזו שהביאה אותו להתקשר בחוזה בניגוד לרצונו באופן המקיים עילה לביטול החוזה בשל עושק.

על הצד הטוען לקיומן של עילת כפיה או עילת עושק להוכיח בראיות מוצקות את טענותיו, ולהראות כי אלמלא כן לא היה בוחר להתקשר בהתקשרות החוזית. משלא עמדו המערערים בנטל זה, יש לדחות את טענותיהם להתקיימותן של עילות הכפיה והעושק.

34. המערערים טענו עוד, כי "הבנק הפר את חובות האמון החלות עליו" בכך שפעל בניגוד להוראת סעיף 4 לחוק הבנקאות, אשר מורה כך:

"לא יעשה תאגיד בנקאי - במעשה או במחדל, בכתב או בעל-פה או בכל דרך אחרת - דבר שיש בו משום ניצול מצוקתו של לקוח, חולשתו השכלית או הגופנית, בורותו, אי-ידיעתו את השפה או חוסר נסיונו, או הפעלת השפעה בלתי הוגנת עליו, הכל כדי לקשור עסקה של מתן שירות בתנאים בלתי סבירים או כדי לתת או לקבל תמורה השונה במידה בלתי סבירה מהתמורה המקובלת".

בפסיקה נקבע, כי הוראת הסעיף מתייחסת למצבים קיצוניים בלבד וכי מוצגת בו נוסחה מצומצמת למדי להתערבות ביחסים החוזיים בין הבנק ללקוח (ובכלל זה ערב) (ראה: רע"א 2616/03 ישראכרט בע"מ נ' רייט, פ"ד נט(5) 701, 719 (2005); ע"א 3955/04 רייזל נ' בנק לאומי לישראל בע"מ, בפסקה ו(9) (4.7.2005); להלן: עניין רייזל).

למעשה, הנסיבות המנויות בסעיף זה – ניצול מצוקת הלקוח, חולשתו השכלית או הגופנית או חוסר נסיונו, כמו גם היותה של העסקה בלתי סבירה – דומים מאוד ליסודותיה של עילת העושק שנמנו לעיל (ראה: עניין רייזל, בפסקה ו(9)). משכך, ומשקבעתי כי לא התקיימו בעניינם של המערערים נסיבות קיצוניות אלה, יש לדחות גם טענה זו של המערערים.

35. טענת המערערים לפיה חתימתם על כתבי הערבות לטובת המכון היה בה משום צעד שלא היה בו כל היגיון כלכלי עבורם, אינה חסרת טעם. יחד עם זאת, היעדרו של מניע מובהק לפעולות המערערים אינו מעיד על כך שלא ידעו או לא הבינו את משמעות הערבות שנטלו על עצמם, ובוודאי שאין בו כדי ללמד כשלעצמו על כך שהבנק ניצל את מצוקתם, כפי שביקשו לטעון.

הבנק טען בעניין זה, כי בחתימתו על כתב הערבות ביקש ח' לחזק את מעמדו במכון, וכי – כפי ששיער בית המשפט המחוזי – אביו תמך בו והיה "הרוח החיה" מאחוריו. סברה זו של הבנק נתמכת במסקנותיו של בית המשפט המחוזי באשר לתפקידם של השניים בפעילות השוטפת של המכון, ולא פחות מכך – בחלק המרכזי שנטלו שניהם במשא ומתן הממושך שהתנהל מול הבנק לצורך אישור ההלוואה.

כשלעצמי, לא ראיתי צורך להכריע האם יש ממש בהשערה זו, שכן אין לה נפקות לעניין התוצאה.

36. יחד עם זאת, מצאתי לנכון לציין כי ערבותו של ח' לחובות המכון, תוך נטילת סיכונים לא מבוטלים, לא היתה צעד חריג מצידו. כעולה מחקירתו הנגדית בבית המשפט המחוזי, וכפי נלמד גם מפסק הדין בתא"ק (שלום ת"א) 56429-07-14 בנק אוצר החייל בע"מ נ' שון (7.5.2018), שימש ח' ערב לחובות המכון גם בחשבון הבנק שהתנהל בבנק אוצר החייל, ואף שימש ערב להלוואה שנתן אותו בנק למכון, בהתאם להתחייבויותיו מיום 11.9.2013 ומיום 8.7.2013 בהתאמה, בסמוך למועד בו התחייב לערוב לחובות המכון אצל הבנק דכאן.

באותו הליך, קיבל בית המשפט השלום בתל אביב-יפו (השופט א' ברקאי), את תביעת בנק אוצר החייל נגד ח', שהוגשה אף היא בסדר דין מקוצר, תוך שדחה טענות דומות מצידו של האחרון בדבר עושק, הטעיה ותרמית מצד הבנק בשל ניצול מצבו הרפואי.

הודגש, כי ח' היה בעל זכות חתימה בחשבון הבנק של המכון בבנק אוצר החייל (כפי שהיה מורשה חתימה גם בחשבונו של המכון אצל הבנק דכאן – ראה עמ' 46 שורות 29-26 לפרוטוקול); כי הצטרף כבעלים באותו חשבון; וכי היה מעורב עד צוואר בפעילות המכון. בשל כל זאת, נקבע באותו עניין כי:

”אין מדובר בערב אשר הופיע לו יש מאין, ללא כל קשר למכון ... החתימה על הערבות היא חלק בלתי נפרד מפעילותו של הנתבע [ח' – י' א'] ואינה מנותקת ממצגים רבים אחרים שהציג ועליהם חתם” (שם, בעמ' 7 לפסק הדין).

תוספת זו לתמונה העובדתית המצטיירת באשר לתפקידו של ח' במכון, עשויה ללמד על דפוס התנהגות מצידו, גם אם המניע לכך לא נתברר כל צרכו במסגרת ההליך שלפנינו.

37. ולבסוף, בחירתם של המערערים שלא לערב עובדים בכירים אחרים במכון בהליך זה, אם כצדדים ואם כעדים מטעמם, מחלישה גם היא במידת מה את גרסתם.

בכתבי הטענות ובעדותם בבית המשפט טענו המערערים, במפורש ובמשמע, כי גם להנהלת המכון אחריות לא מבוטלת לכך שהמערערים הם אלו שחתמו על ערבויות עבור המכון – ולא בעלי תפקידים אחרים.

כך למשל, כאשר נשאל ח' בעדותו האם נוצל על ידי מי שהיה גם כן מורשה חתימה של המכון בבנק ושותפו העסקי לשעבר, אשר סירב מצידו לחתום על ערבות דומה בבנק, אמר כי: ”יכול להיות שכן, אך בשביל להישאר נורמאלי לא נכנס לזה” (עמ' 57 שורות 19-16 לפרוטוקול). גם א' אמר בעדותו כי ”היו לו טענות” כלפיו, מאחר ש”הכל נפל” על המערערים בעוד שאותו אדם ”יצא בידיים נקיות” (עמ' 42 שורות 14-20 לפרוטוקול). טענות נוספות נשמעו גם כלפי מנהל הכספים של המכון, שידע על מצבו הכלכלי הקשה של המכון, אך לא מנע מהמערערים לערוב לחובותיו בבנק (ראה פסקה 31 לפסק הדין של בית המשפט המחוזי).

על אף זאת, לא זו בלבד שהמערערים נמנעו מלהגיש הודעה לצד שלישי נגד נושאי משרה במכון, הם גם בחרו שלא להעידם בהליך זה לתמיכה בגרסתם, לפיה הבנק ידע על קריסתו הכלכלית הצפויה של המכון ומשכך נקט במזימה מתוחכמת להחתימם כערבים מבעוד מועד. התנהגות זו של המערערים מעוררת סימני שאלה, ולכל הפחות, רומזת כי רב הנסתר על הנגלה בכל הנוגע להתנהלותם כנציגי המכון מול הבנק.

38. לנוכח כל האמור, דעתי היא כי אין מקום להתערב בקביעתו של בית המשפט המחוזי לפיה לא נפל פגם בהליך החתימה על כתבי הערבות, וערבותם של המערערים לחובותיו של המכון כלפי הבנק שרירה וקיימת.

39. סיכומם של דברים, אציע לחבריי לדחות את הערעור, ולקבוע כי המערערים חייבים בתשלום החוב ביחד ולחוד עד לגובה הסכום בו נתחייבו במסגרת כתבי הערבות עליהם חתמו.

40. לא נעלמו מעיני השלכותיה הקשות של תוצאה זו על המערערים, שיידרשו לשלם את חובו של המכון לבנק. כך במיוחד כאשר אין ביכולתם של המערערים לחזור עוד אל המכון כדי לקבל שיפוי על תשלום החוב על ידם, משניתן ביום 30.5.2019 "צו חיסול" לפעילות המכון.

ואולם, משלא נפל פגם בהליך חתימתם של המערערים על כתבי הערבות, הרי שערבותם עומדת בתוקפה והיא מקנה לבנק זכות להיפרע מהם על חובו של המכון.

הצדדים לא הביאו בפנינו נתונים באשר לשאלה האם במסגרת הליך הפירוק הוגשה הוכחת חוב על ידי הבנק, והאם במסגרת הסדר הנושים קיבל הבנק חלק מסכום החוב. מובן כי ככל שהתשובה על שאלות אלו היא בחיוב, יופחת סכום החוב בו על המערערים לשאת בהתאם, כך שהבנק יוכל להיפרע מהמערערים רק עד גובה יתרת חובו של המכון.

בנסיבות העניין, אציע כי כל צד יישא בהוצאותיו.

ש ו פ ט

הנשיאה א' חיות:

אני מסכימה.

ה נ ש י א ה

המשנה לנשיאה ח' מלצר:

אני מסכים.

המשנה לנשיאה

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, כ' בחשון התש"פ (18.11.2019).

שופט

המשנה לנשיאה

הנשיאה